

10. *Zalishchytskyi kraieznavchyi muzei (TKMZ)*, Zalyshchyky Regional Museum (TKMZ), book of receipts KH-3431, copy E-171, women's shirt village Pechora. (in Ukrainian).
11. *Zalishchytskyi kraieznavchyi muzei (TKMZ)*, Zalyshchyky Regional Museum (TKMZ), book of receipts KH-7583, copy E-306, women's shirt village Nahiryany. (in Ukrainian).
12. Zakharchuk-Chuhai, R. V. (1988), *Ukrainska narodna vyshyvka (zakhidni oblasti Ukrainy)* [Ukrainian folk embroidery (western regions of Ukraine)], Kyiv, Naukova dumka. (in Ukrainian).
13. Ivanevych, L. (2014), Western Ukrainian traditional clothes skirts: Features of classification, *Narodoznavchi zoshyty* [The Ethnology Notebooks], no. 5 (119), available at: <http://nz.ethnology.lviv.ua/archiv/2014-5/31.pdf>;
14. Kara-Vasylieva, T. and Chornomorets, A. (2005), *Ukrainska vyshyvka* [Ukrainian embroidery], Kyiv, Lybid. (in Ukrainian).
15. Mateiko, K. I. (1977), *Ukrainskyi narodnyi odiah* [Ukrainian folk clothes], Kyiv, Naukova dumka. (in Ukrainian).

УДК 7.072.2(477)“XIX–XX”

Ірина Матоліч

МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ ПЕРІОДИЧНІ ТА ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ПІВДЕННОЇ І СХІДНОЇ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто мистецтвознавчі періодичні видання: журнали, газети, альманахи, вісники Південної та Східної України, проаналізовано їх основну тематику. Подано характеристику головних розділів, що висвітлюють результати науково-дослідницької діяльності фахівців галузі культури і мистецтва, спрямованої на розроблення науково-теоретичних засад духовної розбудови України.

Ключові слова: *періодичні видання, мистецтвознавство, культурологія, дослідження, редакція.*

Ірина Матоліч

ИСКУССТВОВЕДЧЕСКИЕ ПЕРИОДИЧЕСКИЕ И ПРОДОЛЖАЮЩИЕСЯ ИЗДАНИЯ ЮЖНОЙ И ВОСТОЧНОЙ УКРАИНЫ КОНЦА ХХ – НАЧАЛА ХХІ ВЕКА

В статье рассмотрено искусствоведческие периодические издания – журналы, газеты, альманахи, вестники Южной и Восточной Украины, проанализировано их основную тематику. Охарактеризировано главные разделы, что освещают результаты научно-исследовательской деятельности специалистов отрасли культуры и искусства, направленной на разработку научно-теоретических основ духовного развития Украины.

Ключевые слова: *периодические издания, искусствоведение, культурология, исследования, редакция.*

Iryna Matolich

PERIODIC AND EXISTING PERIODIC ARTICLES OF ART STUDIES OF THE SOUTH AND EASTERN UKRAINE IN THE END OF XX – THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

The research of national art was activated from all its sides in Ukraine a quarter of the century ago. The articles, scientific publications that appear with certain periodicity in the specialized printed editions from the study of art are still actual. These are collections of scientific works,

magazines, almanacs. Some of them are closely associated with study of art, and the other have the corresponding heading or division – study of art. Scientific libraries, organizations, that conduct scientific developments, and also large scientific institutes subscribe to scientific journals. All publications that are published by a small number of specimens are in open access on the official website of the Vernadsky library. Most of the periodicals are located there. They suggest that the scientific and creative potential of scientists becomes known not only in Ukraine but all over the world. This approach is one of the best Ukrainian art history and cultural studies. The periodicals of southern and Eastern Ukraine are printed mostly in major regional centers of our state, including Odessa, Dnipro, Kharkiv, Luhansk and Opishne, in the Poltava region. There is no one periodical, which is entirely dedicated to the art issue in the field of visual arts in the study area. Most often, these journals contain articles on art topics in the field of visual arts and music, theater and circus arts (“Arcadia”, “Bulletin of HDADM”, “Traditions and innovations in higher architectural and artistic education”, “Culture”), and periodicals, where only one or two sections presents art subjects (“Borisfen”, “Ukrainian ceramology”). The results of research activities of specialists are described in the field of culture and art, supporting the development of scientific-theoretical principles of the spiritual development of Ukraine. In particular, the main problems that are raised on the pages of these collections, – theoretical aspects of modern Ukrainian art, historical periods, are marked by the intense development of art, the art of Ukrainian Diaspora, the unknown pages of art and culture, creative personalities that led to the acquaintance (popularization) of Ukrainian culture in the world. The problems about the return of monuments in Ukraine and preservation of cultural heritage are discussed. Therefore, the main focal point of professional art periodicals in the South and East of our country are the local higher educational establishments of Odessa, Kharkiv and Dnipro. Thus, we have quite a large number of printed art periodicals or electronic publications, which corresponds a necessary element in the development of science and means of scientists communication. They are printed at varying intervals: some once a year, others monthly. These publications are the main source of new information about the achievements of art science, and therefore, the most important means of enhancing scientific exchange. Both young and experienced scientists can make their studies in the interests of their own professional activities. The number of ukrainian scientific journals is gradually increasing. Because each institution tends to have its own edition of the commercial benefits and for this reason scientists imbued with the pleasure of some formal requirements (special edition) for the pleasure of others (the necessary number of publications). Thus, publication is occurred not when there is something to report, but when the scientist realizes his own ambitions. Publication ceases to be one of the final links in research and communication tool into a way to obtain scientific degrees, positions or higher salaries. As you can see, local scientists and institutions produce quite a large number of art periodicals nowadays. This problem affects their overall level, the level of individual publications and negates the value of scientific work. Unfortunately, articles are often descriptive and unknown abroad. The recognition of Ukraine as a scientific power is reduced. So, in our opinion, the Ukrainian art of scientific periodicals requires changes in national, academic and educational levels. Encouraging scientists to foreign publications, the active use of foreign languages to publish articles and to provide organizational and financial support from the state and private agencies, can force to solve the main problems.

Key words: *magazines, study of art, cultural studies, research, release.*

Упродовж останніх десятиліть в Україні активізувалися дослідження національного мистецтва в усіх його проявах. Актуальними є статті, наукові розвідки, що з певною періодичністю публікують спеціалізовані друковані видання з мистецтвознавства. Це – збірники наукових праць та періодичні видання: журнали, газети, альманахи, вісники. Окремі з них мають цілкомито мистецтвознавче спрямування, а інші – відповідну рубрику чи розділ: “мистецтвознавство”. Наукові журнали передплачують насамперед наукові бібліотеки, організації, що здійснюють наукові розробки, а також великі наукові інституції. Усі видання, що виходять невеликою кількістю примірників (200–300 примірників), раз у раз розміщують у відкритому доступі на офіційному сайті бібліотеки імені В. Вернадського, отримуючи в такий спосіб великий наклад. Саме там можна відшукати більшість періодичних видань. Це свідчить

про те, що науковий і творчий доробок науковців стає відомим не лише в Україні, а й у світі. Такий підхід є одним з оптимальних, адже українське мистецтвознавство й культурологія, як і сучасне мистецтво країни, є складовою світових мистецьких та культурних процесів.

Стосовно відомостей про періодичні видання Південної та Східної України – журнали, газети, альманахи, наукові збірники, то матеріалів про них дуже мало. Лише маємо довідку про рік заснування, головного редактора тощо. Зокрема, це публікація головного редактора видання “Бористен” Фіделя Сухоніса [7]. А також загальні відомості на цю тему вітчизняних науковців: Н. Булавіної [1], Т. Кара-Васильєвої [2], М. Криволапова [3; 4], В. Овсійчука [6]. Питання нашої публікації частково порушені у контексті дослідження, в якому йдеться про стан та розвиток сучасного українського мистецтвознавства кінця ХХ – початку ХХІ століття [5].

Мета статті – охарактеризувати та вивчити основні періодичні й продовжувані мистецтвознавчі видання Південної та Східної України кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Такі періодичні видання друкують переважно у найбільших обласних центрах нашої держави. У тому числі в Східній Україні – в Одесі, Дніпрі, Харкові, Луганську та Опішному, що на Полтавщині.

Щодо мистецтвознавчих періодичних збірок на Півдні України, зокрема в Одесі, то варто відзначити журнал “Аркадія”, який з 2003 року виходить щоквартально в Одеському національному політехнічному університеті. Головним редактором є доктор мистецтвознавства А. Баканурський. Невелике за обсягом видання присвячене в основному питанням мистецтвознавства у галузі образотворчого, музичного і театрального мистецтва міста Одеси й дещо менше торкається проблем всеукраїнського та іноземного мистецтва. Зокрема, до публікацій з тематики образотворчого і декоративного мистецтва належать статті М. Баканурської “Основні напрямки та принципи постмодерністського живопису”, Л. Тянюка “Бестіарій Марії Приймаченко як феномен першомистецтва” (вип. 3 / 2009), А. Кікоть “Костюм як зразок матеріальної культури” (вип. 4 / 2009) й інші.

На сході України, в одному з визначних мистецьких навчальних закладів, а саме Харківській державній академії дизайну і мистецтв, виходять два спеціалізовані наукові фахові видання: “Вісник ХДАДМ” і “Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті”, які зареєстровано у Державному комітеті інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України.

Із 1999 року чи не найактивніше з усіх мистецтвознавчих українських видань (12–15 разів упродовж року) виходить “Вісник ХДАДМ”. Головний редактор – доктор мистецтвознавства, професор В. Даниленко. У журналі подано матеріали за результатами наукових досліджень проблем технічної естетики, дизайну, архітектури, образотворчого мистецтва, а також застосування новітніх технологій у мистецтвознавстві. Тут мають змогу публікуватись як доктори й кандидати мистецтвознавства, так і аспіранти та студенти з рецензією наукового керівника.

Інше видання академії – “Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті” – виходить з 1997 року 6 разів на рік. Тут без будь-якого поділу на розділи містяться статті з проблем образотворчого, ужиткового, музичного мистецтва й архітектури. Так, у випуску № 1–2 / 2009 опубліковано статтю О. Шкільної “До питання термінології пічної кераміки: еволюція вогнищ, печей, камінів, кахляних “кухонь”, плит”, у якій розгорнуто проаналізовано виробу з тонкокерамічних і металевих матеріалів, подано словникову частину. Випуск за 2008 рік містить статтю Н. Мархайчук “Безпредметна творчість та абстракціонізм в контексті розвитку українського радянського мистецтва першої половини ХХ ст.”, у якій автор описує історичні реалії та живопис “українського авангарду” 40–50-х років ХХ століття.

В іншому навчальному мистецькому закладі – Харківській державній академії культури виходить збірник “Культура України”, в якому головними питаннями є культурологія, філософія культури та мистецтва, розвиток світової і національної культури, телебачення, музичного мистецтва й фольклористики тощо. Журнал виходить з 1993 року двічі на рік. Головним редактором видання є доктор історичних наук В. Шейко. У збірнику наукових праць містяться такі розділи: “Теорія та історія культури”, “Театральне, кіно-, телемистецтво, хореографія”, “Музичне мистецтво”, “Музеєзнавство. Пам’яткознавство”, “Рецензії”. Звичайно,

більшість статей – культурологічної тематики. Зокрема, сюди належить стаття головного редактора В. Шейка, що є першою у кожному з випусків видання.

В останніх випусках збірника міститься розділ “До 85-річчя Харківської державної академії культури”, в якому опубліковані статті В. Шейка, М. Каністратенка, М. Станчева про історію та діяльність цього навчального закладу (вип. 40 / 2013), одного з викладачів, професора Г. Чернявського (вип. 38 / 2012), про підготовку науково-педагогічних кадрів (вип. 39 / 2012).

“Проблеми сучасності: мистецтво, культура, педагогіка” – двомовне видання Луганської державної академії культури і мистецтв – виходить з 2003 року шість разів на рік. Основні питання, які тут розглядають – педагогіка та мистецтвознавство; окремий розділ, присвячений проблемам становлення й розвитку культури та мистецтва на Луганщині. Це комплексна наукова тема колективу викладачів, співробітників та студентів цього навчального закладу. Щодо мистецтвознавчого розділу, який цікавить нас найбільше, то варто зазначити, що його головною тематикою є музичне мистецтво, мистецтво танцю, кінематографа, театру і зовсім мало матеріалів про образотворче й декоративне мистецтво. Сюди слід віднести статті Н. Донченко “Збереження художніх традицій народного костюма в пластиці малих форм (етнографічна лялька)”, Г. Лагунової “Писанка – українська скарбниця для розпису по шовку” (вип. 13 / 2010). У зв’язку із окупацією окремих районів на сході України випуск збірника призупинено.

У Дніпропетровську (тепер – м. Дніпро) з 1991 року виходить всеукраїнський щомісячник “Бористен”, який заснували Дніпропетровська міська громадська організація “Товариство шанувальників журналу “Бористен”, Національний гірничий університет, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Часопис друкує матеріали з літератури, мистецтвознавства, культурології, історії, краєзнавства, філології, а також діяльності української діаспори. Головний редактор – прозаїк та публіцист Ф. Сухоніс [7]. Світ побачило вже понад 200 номерів. Журнал став своєрідною трибуною науковців, гуманітаріїв і творчих сил не лише нашої країни, а й українського зарубіжжя, адже “Бористен” надходить у 33 країни світу. Він дає читачам неупереджений погляд на події сьогодення й історії. Часопис зареєстровано у ДАК при Кабінеті Міністрів України як фахове видання зі спеціальностей: “Історія”, “Філологія”, “Політичні науки”, “Мистецтвознавство” та “Культурологія”. У 2002 році часопис переміг у регіональному конкурсі “Світоч Придніпров’я” в номінації “Кращий журнал регіону”. А у 2003 році журнал став дипломантом всеукраїнського конкурсу Національної Спілки журналістів України “Українська мова – мова єднання” [7].

Редакція журналу “Бористен” проводить різноманітні літературно-мистецькі імпрези, щорічний конкурс на кращу публікацію імені Олеся Гончара. З 2009 року на сторінках цього часопису триває щорічний конкурс творчої молоді імені Марусі та Івана Гнип.

У Опішному Полтавської області щоквартально з 2001 року виходить ще одне періодичне видання, автори якого розглядають мистецтвознавчі питання, що стосуються одного з видів декоративно-ужиткового мистецтва, а саме кераміки: “Українська керамологія”. Це – науковий журнал Інституту керамології відділення Інституту народознавства НАНУ і Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Науковим редактором є доктор історичних наук О. Пошивайло. Публікації цього видання досліджують в основному керамічні комплекси чи окремі знахідки кераміки археологічних культур, аналізують традиційні форми, орнаментику кераміки, техніку і технологію роботи гончарів, гончарську обрядовість, колекції археологічної кераміки й гончарських інструментів в Україні та в країнах далекого і близького зарубіжжя та ін.

У кожному з випусків порушена певна тема: “Мистецтво кераміки”, “Гончарська термінологія”, “Архів українського гончарства”. Сучасні українські керамологи висвітлюють особливості історичного розвитку гончарства на етнічних українських землях, аналізують закономірності виникнення і занепаду окремих осередків художнього промислу, популяризують творчість талановитих народних митців.

Відомо, що випуск фахових мистецтвознавчих періодичних видань відбувається на всій території України. Це вісники, збірники наукових праць, журнали, альманахи, газети. Звичайно,

що найбільше їх зосереджено в столиці нашої держави – Києві. Значно менше таких видань виходить у обласних центрах на півдні та сході нашої держави.

У місті Одеса, а саме в Одеському національному політехнічному університеті спільними зусиллями кількох установ видають журнал “Аркадія”.

На сході України, в одному з провідних мистецьких навчальних закладів, а саме Харківській державній академії дизайну і мистецтв, виходять два спеціалізовані наукові фахові видання: “Вісник ХДАДМ” і “Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті” й ще одне – у вищому навчальному мистецькому закладі – Харківській державній академії культури.

Важливо зазначити, що на досліджуваній території немає жодного періодичного видання, цілком присвяченого мистецтвознавчим питанням у галузі візуальних мистецтв. Найчастіше це журнали, що містять статті мистецтвознавчої тематики у галузі як візуальних мистецтв, так і музичного, театрального та циркового мистецтв (“Аркадія”, “Вісник ХДАДМ”, “Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті”, “Культура України”), а також періодика, де лише один чи два розділи відведено мистецтвознавчим темам (“Бористен”, “Українська керамологія”) [5, с. 9]. Тут висвітлюють результати науково-дослідницької діяльності фахівців у галузі культури і мистецтва, спрямованої на розроблення науково-теоретичних засад духовної розбудови України. Зокрема, головні проблеми, які порушені на сторінках цих збірників, – теоретичні аспекти сучасного українського мистецтвознавства, історичні періоди, позначені найінтенсивнішим розвитком мистецтва, мистецтво українського зарубіжжя, невідомі сторінки мистецтва та культури України, творчі персоналії, які спричинилися до ознайомлення з українською художньою культурою (її популяризації) у світі тощо. Автори також розкривають проблеми повернення пам’яток в Україну та збереження культурної спадщини [1, с. 176].

Отже, основним місцем зосередження фахової мистецтвознавчої періодики на півдні та сході нашої держави є місцеві вищі навчальні заклади Одеси, Харкова й Дніпропетровська. Наукові збірники, які тут друкують, презентують погляди мистецтвознавців, діячів культури на сучасний стан та розвиток українського мистецтва і художньої культури.

Таким чином, маємо порівняно багато мистецтвознавчих періодичних друкованих чи електронних видань, що є необхідним елементом розвитку науки і засобом комунікації між ученими. Вони виходять з різною періодичністю: одні – лише раз на рік, інші – щомісяця. Ці видання є основним джерелом нової інформації про досягнення мистецтвознавчої науки, а отже, найголовнішим засобом, що сприяє прискоренню наукового обміну. Завдяки їм можуть опублікувати свої дослідження як молоді, так і досвідчені науковці, що, безумовно сприяє їх професійній діяльності [3, с. 48–49; 4, с. 161].

Доцільно зауважити, що кількість наукових журналів в Україні поступово зростає. Адже кожен заклад прагне мати власне видання як з комерційної вигоди, так і тому, що в установі є багато здобувачів наукових ступенів, а для захисту слід опублікувати певну кількість статей: науковці перейняті задоволенням одних формальних вимог (до фахового видання) задля задоволення інших (необхідна для захисту кількість публікацій). Таким чином, публікація виникає не тоді, коли є що повідомити, а тоді, коли науковець реалізує власні амбіції [2, с. 36–37; 6]. Публікація перестає бути однією із завершальних ланок наукової роботи і засобом комунікації, перетворюючись на спосіб одержання звання, посади чи більшої платні.

Як бачимо, нині вітчизняні науковці й установи продукують чимало мистецтвознавчих періодичних наукових видань. А це, своєю чергою, погіршує їх загальний рівень, рівень окремих публікацій і нівелює цінність наукової праці. На жаль, окремі статті часто описові та, як правило, маловідомі за кордоном. А це відповідно знижує визнання України як наукової держави.

Отож, на нашу думку, українська мистецтвознавча наукова періодика, щоби стати справді фаховою, потребує змін на загальнодержавному, академічному, освітянському й інститутському рівнях. Одним із шляхів розв’язання цієї проблеми може бути стимулювання вчених до зарубіжних публікацій, на активніше використання іноземних мов у публікуванні статей і надання організаційної та фінансової підтримки з боку держави й окремих відомств, тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булавіна Н. Мистецька критика в сучасних реаліях, або Голос позбавлених голосу / Наталія Булавіна // Сучасне мистецтво: Науковий збірник / ІПСМ НАМ України; – К. : Фенікс, 2008. – Вип. V. – С. 175–181.
2. Кара-Васильєва Т. Сучасне українське мистецтвознавство: новий погляд, переосмислення та наукова координація / Т. Кара-Васильєва // Вісник НАН України – 2014. – № 8. – С. 33–39.
3. Криволапов М. До питання розвитку українського мистецтвознавства у ХХ ст. / М. Криволапов // Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. – 2007. – Вип. 14. – С. 38–49.
4. Криволапов М. Про мистецтво та художню критику України ХХ століття: Вибрані статті різних років. Кн. I: Формування та розвиток національної мистецької школи і мистецтвознавчої науки в Україні ХХ століття / Михайло Криволапов. – К. : Видавн. дім А+С, 2006. – 268 с.
5. Матоліч І. Я. Соціальні та культурологічні засади українського мистецтвознавства кінця ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 “Теорія та історія культури” / Матоліч Ірина Яремівна. – Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2016. – 18 с.
6. Овсійчук В. Стан мистецтвознавства в Україні / В. Овсійчук // Народознавчі зошити. – Вип. 5 (29). – Львів : “Місіонер”, 1999. – С. 593–597.
7. Сухоніс Фідель. Літературна Дніпропетровщина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dniprolit.org.ua/authors/suhonis_fidel

REFERENCES

1. Bulavina, N. (2008), Artistic criticism in modern realities, or voice of no voice, *Suchasne mystetstvo* [Modern Art], Kyiv, Feniks, Iss. V., pp. 175–181. (in Ukrainian).
2. Kara-Vasyliieva, T. (2014), Contemporary Ukrainian Art Studies: A New View, Re-thinking and Scientific Coordination, *Visnyk NAN Ukrainy* [Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine], no. 1, Kyiv, NAN Ukrainy, pp. 33–39. (in Ukrainian).
3. Kryvolapov, M. (2007), On the development of Ukrainian art history in the twentieth century, *Ukrainska akademiia mystetstva. Doslidnytski ta naukovometodychni pratsi* [Ukrainian Academy of Arts. Research and methodological works], Iss. 14, pp. 38–49. (in Ukrainian).
4. Kryvolapov, M. (2006), *Pro mystetstvo ta khudozhniu krytyku Ukrainy XX stolittia: Vybrani statyi riznykh rokiv. Kn. I: Formuvannia ta rozvytok natsionalnoi mystetskoï shkoly i mystetstvoznavchoi nauky v Ukraini XX stolittia* [About the mystery of the artist criticism of Ukraine XX century: Chosen articles of different years. Book. I: Formulation of the development of national schools of science and mystic science in Ukraine in the XX century], Kyiv, Vydavnychiy dim A+S. (in Ukrainian).
5. Matolich, I. Ja. (2016), “Social and culturological foundations of Ukrainian art history late XX – early XXI centuries”: Thesis abstract for Cand. Sc. (Theory and history of culture), 26.00.01, State Higher Educational Establishment “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”, Ivano-Frankivsk, 18 p. (in Ukrainian).
6. Ovsiiichuk, V. (1999), The state of art in Ukraine, *Narodoznavchi zoshyty* [Ethnology notebooks], Iss. 5 (29), Lviv, Misioner, pp. 593–597. (in Ukrainian).
7. Sukhonis, Fidel. (2016), *Literaturna Dnipropetrovshchyna* [Literary Dnipropetrovshchyna], Electronic resource, available at: http://www.dniprolit.org.ua/authors/suhonis_fidel (access October 12, 2016).